

Ladislav Kudrna: První vietnamská válka na pozadí osudu Ladislava Charváta

1. vydání, Praha: Academia, ÚSTR, 2012, 360 stran, ISBN 978-80-200-2198-4 (Academia), ISBN 978-80-87211-67-0 (ÚSTR).

Chce-li český čtenář sáhnout po moderní a fundované práci o první fázi „nejdelší“ války 20. století, nemá příliš na výběr. Kromě prací historicko-publicistického typu (Syrůček 2007) a obecných přehledů (Hlavatá – Ičo – Karlová – Strašáková 2008; Nožina 2010) má k dispozici překlady některých zahraničních prací (McNab 2010; Frey 2003) a pak také vzpomínky aktérů, především vojáků cizinecké legie. Přitom první vietnamská válka, v níž se střetly především francouzské a severovietnamské a čínské síly, má pro československou historii mimořádný význam. Jde totiž o jedno z největších nasazení českých a slovenských mužů ve vojenském konfliktu po druhé světové válce. Nejnovější kniha historika a badatele Ladislava Kudrny (1975) proto slibuje splnit hned několik cílů – provést čtenáře diplomatickým a vojenským pozadím konfliktu zpracovaným na základě nejnovější literatury, přiblížit pomocí dochovaných dopisů jeden konkrétní osud legionáře Ladislava Charváta, který uprchl z Československa a padl v bojích se Severním Vietnamem, a konečně zařadit české a slovenské legionáře do kontextu rodící se studené války a nabídnout vzhled do jejich motivací, přání a cílů s ohledem na současné debaty o třetím odboji a jeho roli v československé historii.

Autor působí v Ústavu pro studium totalitních režimů v Praze a specializuje se na vojenské dějiny Československa během druhé světové války a po ní (ÚSTR 2013). V lednu 2011 byl jmenován docentem pro obor historie se zaměřením na české a československé dějiny (Slezská univerzita v Opavě 2013). Má již za sebou bohatou bibliografii. Věnoval se životním osudům československých letců v RAF (Kudrna 2007, 2008a, 2008b). Nabídl také neotřelý pohled na každodenní život československých vojáků mimo službu (Kudrna 2003) či v německém zajetí (Kudrna 2005). Pro českou historiografii pak otevřel téma Čechů a Slováků, kteří bojovali v cizinecké legii ve Vietnamu (Kudrna 2010). V roce 2012 toto téma zhodnotil v čerstvé monografii o takzvané první vietnamské válce v letech 1946–1954 (Kudrna 2012).

První část práce, nazvaná „Čechoslováci ve francouzské cizinecké legii 1914–1982/2012“ (s. 12–49), se zabývá rolí Čechů a Slováků v cizinecké legii a autor se v ní pokouší odpovědět na otázky, proč do legie vstupovali a kolik jich v Indočíně bojovalo. Na tuto kapitolu tematicky navazují přílohy „Seznam padlých a zemřelých Čechoslováků v průběhu první vietnamské války 1945–1954“ (s. 251–267), „Seznam československých dezertérů v období let 1949–1951(54)“ (s. 268–271) a poslední část knihy „Svědectví Ladislava Charváta“ (s. 163–211). Skládá se z dopisů, které Ladislav Charvát psal své rodině poté, co v roce 1948 uprchl z Československa a po trudném přežívání v uprchlickém táboře v západním Německu se upsal cizinecké legii. Přes to, že nebyl plnoletý a ještě v průběhu výcviku se pokoušel z legionářského řemesla vyvázat, se tvrdému vojenskému životu nakonec přizpůsobil a po absolvování elitního parašutistického výcviku byl vyslán do Vietnamu hájit francouzské zájmy. V průběhu krvavých bojů v roce 1950 zemřel a je ve Vietnamu pohřben.

Název práce bohužel odráží určitou rozpolcenost. Autor se ne zcela úspěšně pokouší propojit osobní historii jednoho z vojáků, kteří v ní bojovali, s velkými dějinami konfliktu v druhé kapitole „První vietnamská válka (1945–1954)“ (s. 50–162), zaměřené na popis diplomatického pozadí a vojenského průběhu první vietnamské války. Tyto dva příběhy se však neprotínají a čteme dva neorganicky spojené texty, kterým by slušel spíše samostatný formát. Části se liší i metodologicky. Zatímco při pátrání po osudech legionářů

pocházejících z Československa autor využívá osobních svědectví pamětníků i unikátních archivních pramenů včetně archivu cizinecké legie v *Centre de documentation historique de la Légion étrangère*, při popisu konfliktu se opírá pouze o sekundární literaturu a z velké části těží jen z několika, byť průlomových, monografií (například Qiang 2000). Bylo by také vhodné, kdyby autor kriticky rozebral stav vědeckého poznání minimálně za posledních deset let a představil posun, ke kterému v bádání o tomto konfliktu došlo. V seznamu literatury navíc chybějí některé práce, které jsou dostupné i v českých knihovnách, zmiňme například monografie Steina Tønnessona (2010), Marka Bradleyho (2009; Bradley – Young 2008) či Martina Windrowa (2004). Autor nevyužívá ani práce týkající se sovětsko-francouzských vztahů v souvislosti s vietnamským konfliktem (Sovetskij Sojuz 2005) nebo dokumenty k mírovým jednáním v roce 1954 volně dostupné na internetu (Digital Archive 2013).

Místo toho autor nabízí spíše povšechné zamyšlení: „*V našem prostředí stále rezonují mnohá klíše týkající se první vietnamské války...*“, neuvádí však, kde se tato klíše objevují a kdo je jejich nositelem (s. 50). Zde by bylo jistě vhodné se vypořádat minimálně s názory českých historiků světových dějin, jako jsou Vladimír Nálečka nebo Karel Durman. Někdy autor používá rétorické figury, jimiž vyjádří nějaký vyhraněný, avšak blíže neidentifikovaný a nedohledatelný výrok, aby se proti němu mohl následně vymezit: „*Konflikt je dosud vnímán jako koloniální zápas mezi upadající evropskou velmocí a nastupující, dynamicky se rozvíjející vietnamskou společností. Ho Či Min je vyobrazen jako moudrý stařec, případně bytostný nacionalista bojující za nezávislost svého národa. Byl to přece on, kdo rozpustil KS Indočíny, znělo (zní) z úst krajní levice*“ (s. 50). Přesto nabízí zajímavý popis diplomatického pozadí a průběh bojů takzvané první vietnamské války, v němž se střetly velmocenské zájmy Číny, USA, Velké Británie a Francie. Ukazuje především komplikovaný vývoj čínsko-vietnamského spojení a také pro někoho možná překvapivé pokusy Ho Či Mina získat na svou stranu v boji proti Francii Spojené státy. V jejich případě pak může tato epizoda posloužit jako další z případových studií o možných promarněných šancích v období těsně po skončení druhé světové války, kdy se Spojené státy „učily“ svou roli světové velmoci, a vlivem své neinformovanosti a nepřipravenosti propásly řadu geopolitických výzev.

Jednotlivé příběhy legionářů jsou nesmírně zajímavé, poutavé a přímo se nabízejí k dramatickému zpracování. Hůře se však hledá nějaký společný jmenovatel jejich osudů. Za co vlastně bojovali nebo lépe za co si mysleli oni sami, že bojují? Jaká byla jejich motivace? Autor se pokouší jejich osud interpretovat propojením jejich nasazení ve Vietnamu s takzvaným třetím odbojem. Je to také asi nejslabší místo práce, působící spíše dojmem povinně vložené úlitby autorovu zaměstnavateli a spoluvydavateli knihy, a odhaluje zpolitizované a zjednodušené chápání studené války, vtělené navíc do zákona o třetím odboji. V šestistránkovém exkurzu „Účastníci třetího odboje?“ se autor snaží „vtěsnat“ legionáře do škatulky třetího odboje, respektive do značně „volného“ znění zákona o třetím odboji, konkrétně do bodu b § 2, který hovoří o tom, že cílem odboje měla být „... účast na akcích směřovaných proti komunistickému režimu v Československu projevená ať již jednotlivě či ve skupině na základě politického, náboženského či mravního demokratického přesvědčení nebo vědomá a veřejná vyjádření takového odporu, na území státu i v zahraničí, a to i ve spojení s cizí demokratickou mocností, některou z forem uvedených v § 3 s cílem odstranit, výrazně oslabit či narušit anebo jinak poškodit komunistickou totalitní moc v Československu a obnovit svobodu a demokracii“ (Vláda České republiky 2011).

Autor nezastírá sympatie k mnohdy tragickému osudu mladíků, kteří uprchli z nejrůznějších důvodů z Československa, a jako by chtěl jejich životům dát nějaký vyšší smysl. Když informuje o tom, že v roce 2012 Charvátovi Francie posmrtně udělila Pamětní koloniální medaili, dodává: „*Maně vyvstane člověku v paměti chování našich pověřených úřadů k veteránům třetího odboje*“ (s. 227). Je však možné považovat československé občany – legionáře nasazené v první vietnamské válce – za bojovníky proti komunismu,

československé veterány, či dokonce příslušníky třetího odboje? Jak mohli legionáři být osobně statečnou a sebeobětující obranou francouzských pozic v Indočíně poškodit či odstranit komunistickou moc v Československu? Argumentovat, jak to činí autor, že „*Nepřítel, jemuž čelili, se nepokrytě hlásil ke komunistické ideologii a byl součástí východního bloku*“ (s. 48), podle mého názoru nestačí. Sám Charvát by se nálepce „bojovníka proti komunismu“ bránil, případně by ji ne zcela chápal, zvláště když v jednom ze svých dopisů píše: „... *sloužit znamená ihned po výcviku odejet bojovat do Indočíny, a myslím, že Francie mi za to nestojí, stát se pro ni třeba mrzákem nebo zemřít*“ (s. 164). Přesně tak vystihl holou pravdu – v džungli nebude bojovat za pád KSČ v Československu, ale za udržení mocenského postavení upadající koloniální velmoci proti nacionalistickým aspiracím národa, byť vedeného komunistickou stranou. Autor přesto autoritativně tvrdí, že „... *Češi a Slováci, kteří se zúčastnili první i druhé vietnamské války, se ve spojení s cizí demokratickou mocností snažili odstranit, výrazně oslabit, narušit nebo jinak poškodit totalitní moc v Československu a obnovit svobodu a demokracii*“ (s. 49). Lze také namítnout, že legionáři zajatí Severním Vietnamem, kteří pak byli předáváni československé straně, naopak významně posloužili komunistické propagandě jako odstrašující příklad pro ty, kteří se chystali opustit republiku – podívejte, jak skončíte, buď v utečeneckém lágru, nebo jako žoldáci. Takto mohl například vyznít film *Černý prapor* (1960) režiséra Vladimíra Čecha, natočený právě podle osudů zajatých legionářů.

Na základě velmi volně interpretace zákona autor sice zařazuje veterány vietnamského bojiště do třetího odboje, ale v části, v níž se věnuje historickému a diplomatickému záznamu války, nabízí protichůdný argument, když píše: „*Francie měla to štěstí, že zajatecké tábory byly plné zoufalých Němců, kteří rádi vyměnili pět let služby v cizinecké legii za živoření za ostnatým drátem. To samé platilo i pro tisíce mladých mužů ze střední a východní Evropy, přehajících z domoviny před komunistickým režimem, kteří dali přednost legionářské kariéře před beznadějí uprchlických lágrů*“ (s. 111). Těžko by tito mladí muži vstoupili do legie s chutí bojovat ve vietnamské džungli, kdyby jim západní mocnosti nabídly lepší perspektivu civilního života. Nebyli to tedy odhodlaní antikomunisté, kteří bez ohledu na svůj prospěch chtěli zadržovat komunismus, ale utečenci zoufalí ze sociálních podmínek, jimž často nezbyvalo nic jiného než se dát naverbovat, aby unikli hladu nebo uprchlickému táboru. I z logiky války samé, která byla primárně vedena snahou zbavit se koloniální velmoci, je těžké hovořit v případě Francie primárně o boji proti komunismu – sám autor dokládá, že Ho Či Min hledal pro svůj odboj proti Francii nejprve podporu u Spojených států. Lze tedy pak spekulovat, jak by v případě americké podpory vietnamský režim vypadal po stránce společensko-ekonomické.

Přes výše uvedené nedostatky si práce najde své příznivce zejména mezi těmi, kdo se zajímají o vojenské dějiny a konflikty v jihovýchodní Asii. Významně doplňuje především naše znalosti o českých a slovenských příslušnících cizinecké legie.

Jan Adamec

Literatura

- Bradley, Mark (2009): *Vietnam at war*. Oxford: Oxford University Press.
- Bradley, Mark Philip – Young, Marilyn B. (2008): *Making Sense of the Vietnam Wars: Local, National, and Transnational Perspectives*. Oxford: Oxford University Press.
- Digital Archive (2013): *Indochinese War: The First Indochina War*. Digital Archive International History Declassified, <<http://digitalarchive.wilsoncenter.org/collection/152/indochinese-war>>.
- Frey, Marc (2003): *Dějiny vietnamské války: Tragédie v Asii a konec amerického snu*. Praha – Litomyšl: Pa-seka.
- Hlavatá, Lucie – Ičo, Ján – Karlová, Petra – Strašáková, Mária (2008): *Dějiny Vietnamu*. Praha: NLN.
- Kudrna, Ladislav (2007): *Na zemi a obloze západní Evropy: Příběh českého letce Stanislava Fejfaru*. Praha: Naše vojsko.
- Kudrna, Ladislav (2008a): „*Útěkář*“ *Otakar Černý, plukovník letectva v záloze: Jeden český osud na pozadí dvou totalitních režimů*. Praha: Naše vojsko.
- Kudrna, Ladislav (2008b): *Jeden ze zapomenutých mužů: Plukovník letectva Petr Uruba, pilot 311. československé bombardovací peruti, jako průvodce „krátkým“ 20. stoletím*. Praha: ÚSTR.

- Kudrna, Ladislav (2003): *Když nelétali: Život našich letců v Polsku, Francii a Británii za 2. světové války*. Praha: Libri.
- Kudrna, Ladislav (2005): *Českoslovenští letci v německém zajetí 1940–1945*. Praha: Naše vojsko.
- Kudrna, Ladislav (2010): *Bojovali a umírali v Indočíně: První vietnamská válka a Čechoslováci v cizinecké legii*. Praha: ÚSTR, Naše vojsko.
- McNab (2010): *Historie vietnamské války*. Praha: Brána.
- Nožina, Miroslav (2010): *Dějiny Laosu*. Praha: NLN.
- Qiang, Zhai (2000): *China and the Vietnam Wars, 1950–1975*. Chapel Hill and London: The University of North Carolina Press.
- Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě (2013): Ukončená habilitační řízení, <<http://www.slu.cz/fpf/cz/veda-a-vyzkum/habilitace-a-profesorske-řízení/ukoncena-habilitacni-řízení>>.
- Sovetskij Sojuz (2005): *Sovetskij Sojuz, Francija i meždunarodnyje krizisy pjatidesjatyh godov XX veka*. Moskva: MGIMO-Universitet.
- Syruček, Milan (2007): *V zajetí džungle: Nejdelsí válka 20. století*. Praha: Epoque.
- Tønnesson, Stein (2010): *Vietnam 1946: How the war began*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- Ústav pro studium totalitních režimů (2013): Doc. PhDr. Ladislav Kudrna, Ph.D., <<http://www.ustrcr.cz/cs/ladislav-kudrna>>.
- Vláda České republiky (2011): Zákon ze dne 20. července 2011 o účastnících odboje a odporu proti komunismu č. 262/2011, <<http://www.vlada.cz/assets/ppov/eticka-komise-cr/dokumenty/sb262-2011.pdf>>.
- Windrow, Martin (2004): *The last valley: Dien Bien Phu and the French Defeat in Vietnam*. Cambridge, Mass.: Da Capo Press.